

KENYÉR

M É R E Y K A T A L I N

Cipő, ruha sohasem jelentett sokat, a kenyér igen. A kenyér és a világosság. Azok a narancssárgán hunyorgó, alig-alig világító villanykörtek! A háború utáni idők homálya . . .

A kenyér pedig . . . Könyvet kiselejtezek, de kenyeret nem dobok el. Pedig olyan kenyér, amilyent a nagyanyám sütött, nincs többé.

Akkoriban jegyre kaptuk a lisztet, és krumplihoz is nehéz volt hozzájutni. Semmi sem volt, csak a nagyanyám gyönyörű, magas, illatos, puha, ropogós héjú kenyere. Olyan még ma is csak a mesében van.

A leejtett karéjt mindig fölveltük, lefújtuk és megettük, a régi kenyeret megszáritottuk prézlinek, de általában nem volt régi kenyérünk. A nagymama kenyere sohasem penészedett meg, sohasem lett nyúlós. És milyen jó volt a pirított kenyér! Egy időben nem ehettem friss kenyeret, csak pirított. Az orvos kétszersültnek mondta, de énnekem csak pirított adtak, esetleg pirított kenyeret.

Mindig három kenyeret sütöttünk. Óriási, nagy vekniket. Volt egy pék a Körúton, az akkor abból élt, hogy kenyeret sütött. Csak sütött. Nem lisztet vittek hozzá, nem ő dagasztotta, ő csak kiszakította a kenyeret. Nagyon megbüntették volna, ha mást is csinál. Hajnalban, félsötétben zarándokoltak hozzá az asszonyok, vitték szép sárga szakajtóban tiszta ruhával letakarva a bedagasztott kenyértésztát. Azoknak a kék meg piros kockás kenyérruháknak még a szaguk is más volt.

Sok mindenhez értett a nagyanyám. Tudott mángorolni, tudott szappant főzni, csirkét, kutyát meggyógyítani. Csinált tarhonyát és a rétes-

tésztája mindig olyan vékony lett, mint a fliszpapír. Az ő kenyere mindig megkelt, az ő kovásza, élesztője mindig jó volt. Csörögét és hajszálvékony metéltet is gyúrt, de mindezt lassan már elfelejtem. Már csak rémlik a nagy asztal, csak derengenek a jellegzetes mozdulatok, ahogy a nagymama az udvaron a rétestésztát az asztal szélén körözve nyújtja. Nem emlékszem már a csöröge ízére sem, pedig úgy szerette mindenki, csak a kenyeret, a kenyér ízét nem felejtettem el.

Igen. Sok mindent tudott a nagymama, de legjobban kenyeret tudott sütni. A kenyeret a Jézus testének hívta, és sohasem ő szegte meg. Az apám minden délben evés előtt három krikszkrakszot rajzolt a kenyér aljára, morgott valamit, és magához öelve szelte a karéjakat. Fél vagy egész karéjt kaptunk. A kenyeret soha senki sem vágta deszkán, a családfő szegte meg, és mindenki magához öelve szelte maga felé kanyarítva. Gyerek, talán éppen ezért, sohasem vághatott kenyeret. Kérnie kellett. A nagymama még a morzsákat is a markába szedte az asztalterítőről.

A nővéremmel a péktől mindig mi vittük haza a kenyeret. Mindig nagyon lassan mentünk hazafelé. Lassabban már nem is lehetett volna. A három kenyér kettőnknek csak egy kezét hagyta szabadon, úgyhogy fölváltva csipkedtük a héját.

Aznap a pék ugyanúgy elvette a számunkat, ugyanúgy megkérdezte: első vagy második sütés és volt-e lepény, de csak két kenyeret adott. Kettőt! Nekem még a kezembe nyomott egy darabka lepényt a sajátjából. Aznap két szabad kezünk maradt. Aznap nem kellett váltakoznunk, ki-ki csipegette a magáét.

Nem tudom, miért kaptunk ki jobban. Mert meztelenre csipkedtük a két kenyér végét, vagy mert elfogadtuk a lepényt, és szégyent hoztunk a fejükre. A család fejére. Főleg a nővéremet szidták, mivel ő volt az idősebb és okosabb lehetett volna. Mert nem elég, hogy csak két kenyérré futotta, ráadásul még koldultunk is, elfogadtuk az alamizsnát.

Pedig mi nem koldultunk. A koldus az ott állt a templom sarkán, és nyújtotta a kezét. Alamizsna sem volt. Mert nevetett a pék ahogy odaadta, nevettek az apró ráncok a ragyogó kék szeme körül, még az izzadságcsöppek is nevettek a kopasz feje búbján. A pékség meg csupa kenyérszag és csupa boldogság volt; minden, de minden friss kenyérszagot árasztott s a lepényt azért kaptam, hogy én is olyan nagyra nőjek és olyan szép legyek, mint a nővérem.

A nagymama nem haragudott ránk. Ő úgyis csak a belét szerette, a haját nem. Fogta a két szegény, meztelen veknit, magához ölelte őket, három keresztet vetett rájuk, az Atyának és Fiúnak és Szentlélek Istennek nevében, és megszegte a kenyeret. Életében talán először. Maga felé kanyarította ő is, mert a kenyeret magunk felé vágjuk, minden mást magunktól. Így tudta a nagybátyám is, aki hentes volt, és nem győzte mondani, ez volt az első, amire a Mester megtanította: magadtól vágsz, nem feléd!

Mi volt a nagyanyám kenyerében? Az államiban, a jegyre kapottban még egész kukoricaszemeket is találtunk. A mi kenyérünkben nem volt kukorica. De benne volt a nagymama előző éjjeli vakoskodása a főtt krumplival, benne volt a reumás keze, a meggörcsült, fájós háta, a hajlani nem akaró térde; benne volt az egész magányos, öreges élete, minden eltemetett és még élő reménye. Kenyeret dagasztott gyereklányként a testvéreinek, eladólányként anyja helyett az apjának, boldog, büszke fiatalasszonyként az urának, az öt fiának, hajlott hátú kis öregasszonyként nekünk, az unokáinak. Nekünk, mert végül mi maradtunk neki. Velünk beszélgetett, nekünk énekelt, és nekünk dagasztotta a világ legjobb kenyerét.

Szeretem a kenyeret. Szeretek kenyeret venni. Szeretem azt az érzést, ami mindig megrohan, ha friss kenyeret veszek. Szeretem a kenyér héját és a kis pékséget itt a sarkon. Minden olyan lisztszagú és kenyérszagú, mint gyerekkoromban, és mintha az a kis görbe albán kézzel dagasztaná a kenyeret. Ott mindig eszembe jut a nagyanyám, a nagymama, aki a kenyér belét szerette, hogy nekünk jusson a haja.